

Sanapelejä

ULLA VIERTOLA

Jokainen ihminen on ostettavissa, kysymys on vain oikeasta hinnasta. Noin seitsemänkymppinen entinen nappikauppias Salme Malmikunnaskin taipuu myymään elämänsä tarinanaiheeksi sattumalta tapaa-

malleen kirjailijalle. Salme ei suostu kauppaan siksi, että saisi rahaa uusiin ikkunaverhoihin tai kylpylälomaan. Vanhan naisen mielessä ovat omat lapset ja heidän tarpeensa, varsinkin esikoinen Helena ja eräs suuri su-

Kari Hotakainen
Ihmisen osa
Siltala, 2009

ru, jonka vaikutuksia voi lievittää rahalla. Salmen ei ole helppoa myydä elämäänsä kauno-

kirjalliseen käyttöön, sillä hän ja hänen miehensä Paavo ovat aina arvostaneet vain totuuteen perustuvaa tietokirjallisuutta. Romaanit sun muut sellaiset keksityt jutut ovat heidän mielestään pelkkiä ärsyttäviä valheita. Salmen omissa muistoissa ei ole sijaa muille kuin kirkkaan totuuden oletuksille. Hän on mielestään elänyt vankan moraalisena selkärangan varassa sinnittelevän, työteliään elämän. Salmen täytyy kuitenkin tunnustaa, ettei totuudella ja käytännön työllä enää näytä olevan samaa arvoa kuin ennen. Kun Salme miettii nykyaikaa, hän tuntee pudonneensa kaikilta mahdollisilta kärryiltä. Suurempana ongelmana hän ei sitä kuitenkaan pidä, kunhan vain hänen lapsensa pysyisivät kyydissä mukana edes seuraavaan mutkaan asti.

Salme ja Paavo ansaitsivat elantonsa myymällä lankoja, nappeja ja postikortteja, mutta heidän tyttärensä Helenan tuotevalikoima ei ole yhtä konkreettinen. Helenan kauppatavaraa ovat lauseiksi pakatut ideat, tuoreet mielikuvat ja uudet, entistä tehokkaammat merkitysrakenteet. Helenan työssä oikeanlainen verkottuminen ja jatkuva, ympärilleen pälyilevä muutos ovat konkretiaa tärkeämpiä. Elämänsä yhtenä totuutena Salme olettaa, että hänen lapsistaan myös Pekka ja kuopus Maija ovat menestyneet kaupallisilla aloilla. Salmen kuva omien lastensa elämästä on kuitenkin koottu niistä aineksista, joita lapset itse ovat äidille ja isälle tarjoilleet. Kauppasuhteessa kirjailijaan Salme joutuu lopulta vastakkain sen seikan kanssa, ettei totuus aina ole edes hänen kaltaisansa rehellisen ihmisen hallittavissa.

Kari Hotakaiselta osataan

odottaa huumoripitoista kaukokirjallisuutta. ”Ihmisen osan” huumori on kuitenkin niin mustaa, ettei se paljon naurata. Kirjoittaja raapii tyyliä nykyihmisen paksua kuorta ja vetää sen alta esiin merkillisiä ”surullisen hahmon ritareita”, olentoja, jotka ovat sekä itselleen että toisille yhdenkäteviä ja epätodellisia. Nämä groteskin nykykapitalismin pyörteissä kieppuvat otukset pelaavat keskenään outoja pelejä, joissa nappuloina käytetään kieltä ja sanoja. Pelin voittamiseen tarvitaan kykyä tuottaa tarpeen mukaan mahdollisimman epäselviä, johdattelevia tai monimerkityksisiä lauserakenteita. Sellaista peliä Salme Malmikunnas ja miehensä Paavo eivät ole tottuneet pelaamaan. Salmelle sanat ovat aina olleet asioiden selvittämistä varten, kun taas Paavon suhde kieleen on lähes traumaattinen. Salmen on kerrottava Paavonkin elämä, sillä puhuminen on Paavolle joskus liian merkityksellistä. Elämänsä konkretiaa, totuuteen ja rehellisyyteen perustanut Paavo muistuttaa entisaikojen shamaania, joka tunsu raudan ja tulen syntysanat. Nuoremman sukupolven tietäjät kuitenkin osaavat paremmin sellaisia loitsuja, joilla synnytetään ökyautoja ja golfosakkeita.

”Ihmisen osan” tarina kietoutuu kieleen, sen taitoon ja taitamattomuuteen. Kieli ja sanat ovat joillekin vahva ase, kun taas toiset ovat vaarassa menettää pelinsä niiden puutteessa. Pekka Malmikunnas on luuseriksi tuomittu änkyttävä, ja Maijan muukalaispuoliso Biko murehtii sitä, ettei koskaan pysty oppimaan tarpeeksi kieltä voidakseen todella puhua muiden ihmisten kanssa. Vanhaa sananpartta mukaillen, suu ei kuitenkaan ole

vain puhumista varten, vaan sillä syödään kans. Kehon osista suu saa erityistä huomiota, kun Hotakainen miettii sen ahnautta sekä hotkia ruokaa että suolta sanoja. Hotakainen lähestulkoon ryömii suun sisälle ja kuvailee värikkäästi sen tuntemuksia vaurauden ja puutteen tiloissa. Suu muodostaa sanat, joilla elanto hankitaan. Sanojen kanssa ristiriitaan joutuminen merkitsee elannon ja kulutusyhteiskuntapaikan menettämistä. Tämän saa karvaasti kokea esimerkiksi Maija Malmikunnas, jonka kantti ei kestä edes sanapelin alimman tason vaatimia valheita. Maijan hahmo on jatkoa Hotakaisen kirjoista tuttuun sarjaan, jossa kirjoittaja kuvailee eräiden suomalaisten ammattien arkea: tässä teoksessa lukijalle tarjoutuu tilaisuus seurata lehtien puhelinmyyjän työtä.

Kirjassa on runsaasti henkilöitä, joiden kautta Salmen kirkasta totuutta voi katsella muista näkökulmista. Näkökulmia on ehkä vähän liikaakin, sillä lukijan on vaikea tavoittaa kirjoittajan nopeutta ja intensiteettiä hypätä yhden jos toisenkin ihmisen tai eläimen nahkoihin. Kun puhepelivoittaja Kimmo Hienlahti ja hänen Audi S3 -merkinen henkilöautonsa ovat vaarassa joutua hirvikolariin, hirven näkökulma asiaan tuntuu tarinassa kovin irralliselta ja tarpeettomalta. Kirjoittajan assosiaatioiden runsaus liikkuu tässä teoksessa hyvin lähellä sitä rajaa, jolloin koko tarina on vaarassa hajota. Mikä sitten on tämän tarinan kokonaisuus tai juoni, ja miksi sen pitäisi pysyä kasassa – tarina kertoo ihmisistä, joiden elämä on jo hajonnut tai hyvää vauhtia hajoamassa. Malmikunnasten perhe on enää pelkkä idea, mielikuva yhteisö äidin postikorteilla lähet-

tämien elämänohjeiden varassa, mutta lapset eivät enää lue noita kortteja. Teoksen loppupuolella tietyt konkreettiset tapahtumat kuitenkin sitovat perheen

yhteiseen suruun ja raivoon, kun mikään sanoilla muovattu harha, lume tai valhe ei enää voi peitellä tekojen totuutta. Kielellä ei sitenkään voiteta jokaista peliä.

Tarinaa voikin pitää varoituksena ihmisille, etteivät puhuisi itseään kokonaan kielettömiksi.